

Sociológia sociálnych problémov

Gabriela Lubelcová

Otázka vymedzenia podstaty "problému" je považovaná v teórii verejnej politiky za jednu z najložitejších. Takmer v každej publikácii z tejto oblasti sa stretávame so zdôrazňovaním kľúčového významu dostatočne presného vymedzenia, čo je, resp. má byť ako "problém" nástrojmi verejnej politiky riešené, niekedy aj s upozornením, že nesprávne alebo nedostatočné stanovenie problému vedie spravidla k plytvaniu s vynaloženými zdrojmi, jednako však metodologickým otázkam vymedzenia problému je skutočná pozornosť venovaná skôr zriedkavo (Potůček, Bestužev-Lada, Veselý...).

Práve preto je vzácny každý príspevok, venovaný tejto téme – a to platí aj pre recenzovanú publikáciu Gabriely Lubelcovej, docentky na Katedre sociológie FF UK v Bratislave. Aj keď v publikácii nejde o pohľad na problém zo zorného uhla teórie verejnej politiky či politológie, autorka ako zakladateľka problémovo orientovanej sociológie na Slovensku, v nej prináša celý rad pohľadov, inšpiratívnych aj pre našu vednú oblasť.

Patrí k nim už chápanie podstaty problému (s. 7), ktorý nie je len akýmsi nepriaznivým vybočením zo spoločenského poriadku, ktoré je možné "opraviť" či odstrániť (v čom možno autorkin prístup konfrontovať napr. s prístupom M. Beblavého), ale sú to skôr prirodzené, hoci nežiadúce a nepriaznivé dôsledky fungovania spoločnosti, ktorá je vnútorne štruktúrovaná a rôznorodá a preto jej nastavenia dopadajú na rôzne skupiny ľudí odlišným spôsobom (čo zase korešponduje s prístupmi I. Bestuževa-Ladu).

Patria k nim tiež napríklad kritériá vymedzenia problému (s. 36 - 40), za ktoré autorka (syntetizujúc pohľady viacerých svetových sociológov) považuje

- 1) vonkajškosť, objektivnosť tejto situácie, jej pôvod vo vonkajšom kontexte, čo vedie k požiadavke na nadindividuálnosť riešenia problému;
- 2) hromadný charakter, čo dáva mnohým verejno-politickým problémom zároveň charakter sociálnych problémov (ako na to často upozorňuje aj M. Potůček);
- 3) subjektívne vnímanie problému ako nežiadúceho, čo vyvoláva pocity napätia a nespokojnosti, frustrácie, neistoty a odcudzenia, narušenia sociálneho poriadku;
- 4) objektivne vnímanie problému, ako spôsobujúceho ťažkosti, s reálnymi negatívnymi či škodlivými dôsledkami;
- 5) potreba kolektívnym úsilím dosiahnuteľnej zmeny situácie, ktorá je reálne napravitelná.

V súvislosti s druhým kritériom v nadväznosti na pohľady Ch. W. Millsa upozorňuje, že "individuálne ťažkosti sú zväčša osobnou záležitosťou, vyvierajú z povahy jednotlivca a jeho bezprostredných vzťahov s inými ľuďmi v jeho bezprostrednom prostredí, obmedzených sférach jeho života (v komunite či na pracovisku). Naproti tomu verejné problémy (ktoré sa

dotýkajú signifikantného počtu jednotlivcov) vyplývajú z takých okolností, ktoré presahujú obmedzené prostredie jednotlivca a hranice jeho vnútorného života. Súvisia s usporiadaním mnohých takýchto prostredí do inštitúcií určitej historickej spoločnosti ako celku, so spôsobmi akými sa rôzne prostredia prekrývajú a prelínajú a vytvárajú tak rozsiahlejšiu štruktúru spoločensko-historického života. Problém sa tak stáva verejnou záležitosťou" (s. 38), čo je veľmi produktívne aj z hľadiska rozlišovania rôznych foriem individuálnych záujmov a následne záujmov kolektívizovaných, vrátane záujmov verejných.

Pri treťom kritériu zase upozorňuje, že "prítomnosť negatívneho subjektívneho vnímania sociálneho problému má nielen kľúčový význam pri definovaní problému, ale má významné dôsledky aj pri jeho riešení. Prítomnosť tohto rozmeru je predpokladom zainteresovanosti a mobilizácie aktéra v tejto nepriaznivej situácii a predpokladom legitimizácie zásahu (intervencie) do sociálneho problému, a teda aj efektívneho vynakladania prostriedkov na jeho riešenie" (s. 39).

Ak by aj v celej práci nebolo iných miest, inšpiratívnych pre teóriu verejnej politiky, tak už vyššie zmienené časti publikácie nás upozorňujú na jej prínos aj pre našu vedu. Ale v práci je takýchto miest celý rad, ako napríklad tiež autorkina charakteristika "prirodzenej histórie sociálneho problému", zahŕňajúca jeho objavenie, oficiálne uznanie a vyhodnotenie tejto oficiálnej odpovede a napokon stanovenie alternatívnych riešení (s. 25) a pod.

Takto sociologicky chápaný problém vyúsťuje v práci G. Lubelcovej celkom prirodzene do záverečnej podkapitoly, venovanej explicitne verejnej politike ako nástroju riešenia sociálnych problémov. Jej škála činností, ktoré zahŕňa do procesu tvorby verejnej politiky (s. 108 - 109), je znovu inšpiratívna, pretože obsahuje • deskripciu a monitoring ako zber dát a informácií o určitom probléme; • explanáciu ako vysvetlenie, tvorbu modelov príčin a dôsledkov sociálnych javov; • komparáciu; • evaluáciu ako vyhodnotenie; • tvorbu odporúčaní; • legislatívu a • tvorbu stratégií a plánov. Pohľad, ktorý akoby "od konca" usporiadal doteraz bežné členenie fáz procesu tvorby verejnej politiky, vlastne len potvrdzuje stále častejšie sa objavujúce kritiky cyklického modelu (napr. Pierre Muller).

Aj keď je recenzovaná publikácia určená predovšetkým sociológom, predstavuje takto zaujímavé a inšpiratívne čítanie aj pre odborníkov, venujúcich sa verejnej politike a jej teórii.

Autor

doc. PhDr. Gabriela Lubelcová, CSc.

Vydavateľ: Stimul Bratislava

Rok vydania: 2017, počet strán: 120

Jazyk: slovenský

ISBN: 978-80-81271-76-2

E-mail: gabriela.lubelcova@uniba.sk

Recenzent

doc. PhDr. Ing. Stanislav Konečný, PhD., MPA

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Fakulta verejnej správy

Katedra verejnej politiky a teórie verejnej správy

E-mail: stanislav.konecny@upjs.sk